

Gezamenlijk Collectieplan 2026-2030

Collectie als kern van de bibliotheek

Samenvatting

Naar een levend Gezamenlijk Collectieplan

- Het Gezamenlijk Collectieplan (GCP) biedt een richtinggevend kader voor het collectiebeleid van de deelnemers aan het bibliotheeknetwerk en dient o.m. als bouwsteen bij het ontwikkelen van lokaal collectiebeleid. Dit plan is opgesteld door een Expertgroep, onder supervisie van de Netwerkcommissie Collectie, en onder verantwoordelijkheid van de KB nationale bibliotheek (zie bijlage B).
- De drie maatschappelijke opgaven (Geletterde samenleving, Participatie in de informatiesamenleving en Leven Lang Ontwikkelen) zijn richtinggevend voor de activiteiten van het bibliotheeknetwerk en dus ook voor dit GCP.
- Dit plan zal in de periode tot 2030 wanneer nodig worden geactualiseerd met als doel het plan voor de gehele periode bruikbaar te houden voor bibliotheken en hun collectiespecialisten.

Visie op de collectie

- De samenstelling van de collectie vindt plaats op basis van de vijf publieke waarden uit de Wsob: onafhankelijk, betrouwbaar, toegankelijk, pluriform en authentiek. Pluriformiteit krijgt extra aandacht: de collectie dient een weerspiegeling te zijn van onze samenleving. In een tijd waarin polarisatie in toenemende mate speelt in de samenleving is het belangrijk dat in de bibliotheek alle geluiden gehoord/gelezen kunnen worden. Ook om te voorkomen dat de collectie zélf onderdeel van polarisatie wordt.
- De collectie is een middel dat een centrale rol speelt in de aanpak van de drie maatschappelijke opgaven.
- Door verschillende, goed gebruikte digitale componenten is er nu sprake van een hybride collectie. Dit vormt een belangrijk uitgangspunt bij de verdere ontwikkeling van de collectie.

Rol van de collectie bij de drie maatschappelijke opgaven

- **Samenstelling:** Uit de invulling van de drie maatschappelijke opgaven door de Netwerkagenda komt een aantal eisen voort ten aanzien van de samenstelling van de collectie teneinde de onderstaande rollen goed te kunnen vervullen (zie tabel hiernaast).
- **Rol van de collectie bij de jeugd:** De bibliotheken vervullen met hun jeugdcollectie én hun rol bij de uitvoering van de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school* (dBos) een essentiële rol bij de taalontwikkeling en leesbevordering bij de jeugd. Leesbevordering in het onderwijs wordt naar verwachting ook een wettelijke taak van bibliotheken. BoekStart en dBos worden

vanaf 2027 structureel gefinancierd: voor BoekStart bij kinderopvanginstellingen, en voor dBos bij PO-scholen en VO-scholen, mbo en pabo-scholen, die werken met dBos. Dit zal o.m. leiden tot een sterke uitbreiding van dBos-schoolbibliotheken.

- **Rol van de collectie bij volwassenen:**

De collectie speelt een belangrijke rol voor volwassenen bij een Geletterde Samenleving, Leven Lang Ontwikkelen en bij Participatie in de informatiesamenleving. Dit mede door het verbinden van collectie en programmeren, onder meer door themagericht te collectioneren. Maar ook door de ontwikkeling van bibliotheken als *community libraries*, waar community-gedreven collectioneren op inspeelt. En door het aanbieden van educatieve materialen voor zowel basisvaardigheden als voor andere vaardigheden die nodig zijn voor het functioneren in de informatiesamenleving.

Eisen aan samenstelling collectie
Inclusief, meervormig, gevarieerd
Meertalig
Een doorgaande leeslijn en rijke leesomgeving voor jeugd en jongeren met de bibliotheekcollecties, de BoekStart en dBos-collecties
Verbinding tussen programmering en collectie met o.a. - Themagericht collectioneren - Community-gedreven collectioneren - Versterking van het aanbod t.b.v. basisvaardigheden en het DigiTaalhuis
Uitbouw van de educatieve content voor basisvaardigheden met een aanbod voor digitaal en democratisch burgerschap en voor levensdomeinen zoals gezondheid, wonen en werk.

Hoofdpijnen van het collectiebeleid

Het bovenstaande leidt tot de volgende hoofdpijnen voor collectiebeleid in de komende jaren:

- **Algemeen:** De collectie is een hybride collectie. Dat betekent dat bij ontwikkelingen in het collectiebeleid gezien moet worden of deze het beste fysiek, digitaal dan wel beide in aanvulling op elkaar kunnen plaatsvinden.
- **Jeugd:**
  - dBos en BoekStart in de kinderopvang worden in de komende jaren sterk uitgebreid. Dit betekent ook dat een adequate afstemming van de jeugdcollecties op de bibliotheeklocaties en de dBos-collecties op de scholen in belang toeneemt.
  - Rijke boeken en teksten dienen onderdeel uit te maken van de jeugdcollecties en dBos-collecties met het oog op de taalontwikkeling van kinderen.
  - De ontwikkeling van meertalige collecties is urgent door behoeften van jongeren en jongvolwassenen aan Engelstalige boeken en door nieuwe inzichten in de taalontwikkeling van kinderen uit gezinnen met een andere thuistaal dan Nederlands.

- **Volwassenen:**
  - Het gebruik van de collectie voor volwassenen verbreedt door de inzet voor maatschappelijk-educatieve functies.
  - Lokaal, community-gedreven en doelgroepgericht collectioneren neemt in omvang toe om zo de maatschappelijke opgaven beter in te vullen.
  - Vervlechting van programmering en collectie is cruciaal voor het uitvoeren van de maatschappelijke opgaven van de maatschappelijk-educatieve bibliotheek.

Richtlijnen, te ontwikkelen richtlijnen en aanbevelingen voor collectiebeleid

- De bestaande richtlijnen m.b.t. leveringen uit de fysieke bibliotheekcollecties worden gecontinueerd.
- Daarnaast wordt voorgesteld om aanvullende richtlijnen, Best Practices of handreikingen te ontwikkelen om de bovengenoemde hoofdlijnen van het collectiebeleid te ondersteunen. Het gaat om (1) Een landelijke aanpak voor meertalige collecties voor 0-12 jaar; (2) Richtlijnen voor lokaal, community-gedreven en doelgroepgericht collectioneren t.a.v. het collectiebudget en de tijdsbesteding van de collectiespecialist(-en); (3) Best Practices voor de afstemming van jeugdcollecties en dBos-collecties; (4) Onderzoek naar de impact van de bibliotheekcollecties voor de maatschappelijk-educatieve functies (anders dan uitleenfrequenties); (5) Handreiking voor het vervlechten van programmering en collectie; (6) Vernieuwing van het rekenmodel voor de optimale fysieke collectieomvang.
- Ten slotte bevat het plan aanbevelingen voor het bibliotheeknetwerk over (1) het belang van provinciale collectieplannen of afspraken (naast dit GCP) als bouwsteen voor lokaal collectiebeleid; (2) het beter integreren van de online collectie en de (lokale) fysieke collectie; (3) het opnemen van rijke boeken en teksten in collecties voor de jeugd; (4) themagericht collectioneren; (5) een duidelijke belegde verantwoordelijkheid voor het collectiebeleid bij bibliotheekorganisaties; (6) een aanbeveling aan NBD Biblion m.b.t. enkele specifieke metadata en labeling.
- E.e.a. wordt in meer detail gepresenteerd in hoofdstuk 4.

Inhoudsopgave

1. Context	6
1.1 Ontwikkelingen bibliotheeknetwerk en omgeving in de komende jaren	6
1.2 Behoeften m.b.t. collectie en collectiemanagement	7
1.3 Leden, collectie en uitleningen in cijfers	7
2. Visie op collectie	9
2.1 De collectie wordt samengesteld op basis van publieke waarden	9
2.2 Drie maatschappelijke opgaven centraal in het collectiebeleid	12
2.2.1 Drie maatschappelijke opgaven	12
2.2.2 Wat hebben de maatschappelijke opgaven nodig van de collectie?	12
2.3 De hybride bibliotheekcollectie	13
2.4 Rol van het GCP	14
3. Naar een optimale collectie voor de drie maatschappelijke opgaven	16
3.1 Samenstelling en opbouw van de collectie	16
3.1.1 De hybride bibliotheek heeft een hybride collectie	16
3.1.2 De collectie is inclusief en gevarieerd	18
3.1.3 Naar een meertalige collectie	21
3.1.4 Educatieve materialen	23
3.1.5 Longtail en achtergrondcollecties, erfgoed en wetenschappelijke informatie	24
3.2 Rol van de collectie in de drie maatschappelijke opgaven	25
3.2.1 Leesbevordering bij de jeugd	25
3.2.2 Volwassenen: rol bij Leven Lang Ontwikkelen en Participatie in de informatiesamenleving	28
4. Richtlijnen, te ontwikkelen richtlijnen en aanbevelingen voor collectiebeleid	30
4.1 Hoofdpijnen voor collectiebeleid	30
4.2 Bestaande richtlijnen gecontinueerd	31
4.3 Voorstellen om aanvullende richtlijnen, Best Practices of handreikingen te ontwikkelen	32
4.4 Overige aanbevelingen voor het netwerk	34
4.5 Randvoorwaarden	35
Bijlage A: Verwijzingen	37
Bijlage B. Totstandkoming	38
Figuur 1. Drie onderdelen van de bibliotheekcollectie	14
Figuur 2. Relatie GCP, provinciale en lokale collectieplannen.....	14

1. Context

In dit hoofdstuk wordt in grote lijnen de context geschetst waarin dit Gezamenlijk Collectieplan is ontwikkeld en waar het zo goed mogelijk op inspeelt.

1.1 Ontwikkelingen bibliotheeknetwerk en omgeving in de komende jaren

- **Jeugd:**
  - Er is in de komende jaren veel aandacht voor lezen door de jeugd met o.a. een structurele financiering die leidt tot een forse uitbreiding van het programma de Bibliotheek *op school* (dBos) in het primair en voorgezet onderwijs. Leesbevordering in het onderwijs wordt naar verwachting ook een wettelijke taak van bibliotheken in de nieuwe Wsob.
  - Recent wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen met een andere thuistaal, die boeken lezen in deze thuistaal, daardoor beter Nederlands leren¹. Dit maakt de behoefte aan meertalige jeugdcollecties urgent.
- **Systeemveranderingen in de komende jaren:** In de komende jaren zal het Gemeenschappelijk Bibliotheek Systeem (GBS) worden geïmplementeerd bij meer dan 100 bibliotheekorganisaties. Ook wordt in deze periode de wijze van catalogiseren herzien door de transitie van de GCC naar het OBCP (Openbare Bibliotheek Catalogiseer Platform). Beide ontwikkelingen zijn relevant voor o.m. de presentatie van de publiekscatalogus en de samenwerking tussen bibliotheken.
- **Commerciële streamingservices** wat betreft video (bijv. Netflix), luisterboeken en e-books (bijv. Storytel, Kobo, Spotify), muziek (Spotify) verkrijgen steeds grotere marktaandelen en beïnvloeden daardoor het gebruik van het aanbod van bibliotheken op deze gebieden.

---

¹ Zie o.m. Meertalige leerlingen ondersteunen in het leesonderwijs

1.2 Behoeften m.b.t. collectie en collectiemanagement

Uit de gesprekken met collectiespecialisten bij de ontwikkeling van dit GCP kwamen de volgende zaken naar voren:

- De collectie is in het transitieproces naar de maatschappelijk-educatieve bibliotheek bij veel bibliotheken enigszins veronachtzaamd en verdient meer aandacht.
- Er is een toenemende belangstelling voor community-gedreven/doelgroepgericht collectioneren.
- Naast uitleenen worden boektitels ook steeds meer ingezet voor maatschappelijk-educatieve functies, zoals in communities, bij programmering e.d.. Dit leidt tot de vraag of deze impact van de bibliotheekcollectie meetbaar gemaakt kan worden zodat de methode van rationeel collectiebeheer (gebaseerd op uitleenfrequenties) uitgebreid zou kunnen worden.
- Er is een grote behoefte aan een gezamenlijke aanpak van meertalige collecties.
- Door de veelheid van ontwikkelingen en eisen aan de collectie hebben bibliotheekorganisaties in het algemeen en collectiespecialisten in het bijzonder behoefte aan houvast bij het collectiebeleid door middel van normen, richtlijnen of Best Practices.

1.3 Leden, collectie en uitleningen in cijfers

De cijfers over zowel de fysieke als de digitale bibliotheekcollecties zijn gebaseerd op de jaarlijkse Wsob-enquête en worden gepresenteerd in diverse artikelen op het kennisplatform Bnetwerk (Dossier Bibliotheekstatistiek). Voor de ontwikkeling van dit plan waren de gegevens over 2024 en deels over 2025 beschikbaar². De resultaten in grote lijnen zijn:

- **Bibliotheekleden:**
  - Er waren in 2024 3,7 miljoen bibliotheekleden. 73% van de jeugd en 9% van de volwassenen in Nederland zijn lid. Het aantal jeugdleden is 3% gestegen t.o.v. 2023. Het aantal volwassen leden vertoont over de hele linie een daling (2% t.o.v. 2023), maar met een stijging onder jongeren (18-30 jaar).
  - Ongeveer de helft van de bibliotheekleden leent boeken (binnen 1 kalenderjaar), de andere helft dus niet.

---

² [Meer informatie](#) over de bibliotheekcollecties in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

- **Collectie:**
  - De omvang van de fysieke collectie is na een lange periode van daling in de laatste jaren gestabiliseerd. Uitzondering hierop is de collectie audiovisuele materialen, die sterk in omvang verminderd is.
  - De online collectie is de laatste jaren sterk gegroeid en telt eind 2025 bijna 50.000 e-book titels, bijna 17.000 luisterboeken en 79 tijdschrifttitels. Daarnaast zijn er jaarlijks ruim 130.000 gebruikers van de verschillende E-content bronnen, diensten en leermiddelen (voor E-content: zie figuur 1)³.
- **Uitleningen:**
  - De uitleningen uit de fysieke collectie vertonen een dalende lijn sinds vele jaren. Dit geldt ook voor het aantal uitleningen per fysiek collectie-item. De uitleningen via de online Bibliotheek nemen daarentegen gestaag toe en omvatten nu circa 15% van het totaal aan uitleningen (fysiek en digitaal tezamen).
  - Binnen de dalende trend van uitleningen worden overigens 'pockets' van groei gesignaleerd zoals een stijgend aantal uitleningen voor Engelstalige boeken door jongvolwassenen (18-30 jaar).

---

³ Het getal van 130.000 is een optelling van verschillende soorten gebruik van verschillende soorten diensten en moet daarom uitsluitend als een grove indicatie van het gebruik worden gezien.

2. Visie op collectie

Dit hoofdstuk omvat de visie op de collectie. Deze visie berust op drie pijlers:

- **Publieke waarden:** De samenstelling van de collectie vindt plaats op basis van de vijf publieke waarden uit de Wsob.
- **Centrale rol van de collectie in de maatschappelijke opgaven:** In de invulling van de drie maatschappelijke opgaven [Geletterde samenleving, Leven Lang Ontwikkelen en Participatie in de informatiesamenleving] staat de collectie centraal.
- **Hybride collectie:** De in dit hoofdstuk gepresenteerde definitie van de bibliotheekcollectie laat zien dat deze hybride is.

Ten slotte wordt de rol van dit Gezamenlijk Collectieplan bij de uitvoering van deze visie besproken.

2.1 De collectie wordt samengesteld op basis van publieke waarden

Artikel 4 Wsob

Een openbare bibliotheekvoorziening heeft een publieke taak die zij voor het algemene publiek vervult op basis van de waarden onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, pluriformiteit en authenticiteit.

Artikel 4 van de Wsob definieert hiermee de basis van het openbare bibliotheekwerk. In deze paragraaf worden deze publieke waarden vertaald naar de collectiesamenstelling. Dit blijkt in de praktijk steeds belangrijker: met een toenemende polarisatie in de samenleving moet voorkomen worden dat de collectie een speelbal wordt van belangengroepen.

Dit vereist dat de bibliotheek transparant is over de samenstelling van de collectie en de toepassing van de publieke waarden daarbij. De vertaling van deze vijf publieke waarden naar de collectie wordt hieronder toegelicht.

Onafhankelijk en belangenvrij

Het samenstellen van de collectie is de taak en verantwoordelijkheid van de bibliotheek, die zij onafhankelijk van gemeente, provincie of rijk uitvoert. Er mag geen sprake zijn van enige vorm van ideologische, politieke of godsdienstige censuur en ook commerciële belangen mogen geen rol spelen. Ook als de bibliotheek een deel van de collecties samenstelt in samenwerking met vertegenwoordigers van een doelgroep of community, ligt de verantwoordelijkheid hiervoor en de borging van de publieke waarden uitsluitend bij de bibliotheek.

Betrouwbaar

De collectie is als geheel een betrouwbare bron van kennis en cultuur. Dit wil niet zeggen dat hier geen werken in voorkomen met een inhoud waarvan de geloofwaardigheid in twijfel kan worden getrokken, maar wel dat er in dat geval ook ander werk beschikbaar is dat het onderwerp vanuit een ander perspectief belicht.

Toegankelijk

Bij het samenstellen van een toegankelijke collectie dienen de volgende aspecten betrokken te worden:

- **Gelijke toegang:** De collectie van de openbare bibliotheek dient voor iedereen in gelijke mate toegankelijk te zijn. Interbibliothecair leenverkeer (provinciaal en landelijk) en landelijk lenen zijn daarin cruciale elementen.
- **Geschikte materialen:** Mensen moeten toegang hebben tot voor hen geschikte materialen. Het gaat onder andere om mensen met een (lees) handicap of anderstaligen.

Pluriform

Bij de invulling van de publieke waarde pluriformiteit bij de collectiesamenstelling dienen vier aspecten in ogenschouw te worden genomen:

- **Meerstemmig en divers:**

Een bibliotheekcollectie dient representatief te zijn voor onze samenleving. De maatschappij is meerstemmig en de collectie weerspiegelt dat: alle lagen en stromingen binnen de maatschappij kunnen er iets van hun gading vinden. In onze huidige, soms gepolariseerde samenleving worden tegenstellingen tussen groepen in de samenleving soms verscherpt en wordt de nuance vaak uit het oog verloren. Ook bibliotheekcollecties kunnen onderwerp van polarisatie zijn waarbij bepaalde boeken volgens sommigen juist wél of juist niet in de bibliotheekcollectie horen. De bibliotheekcollectie dient hierin een evenwicht te zoeken:

naast controversiële werken over een bepaald onderwerp (zie tekstbox) dienen er ook andere werken over dat onderwerp in de collectie te zijn die andere perspectieven belichten. De bibliotheek kan aan de verschillende meningen juist een context bieden, waardoor zij bijdraagt aan begrip voor andere meningen

- **Actualiteit:** Hoewel een pluriforme collectie niet alleen maar de actuele titels kan omvatten, moet deze wel voldoende actueel zijn. Dit houdt niet alleen in dat deze nieuw verschenen titels omvat, maar ook dat zij aansluit bij actuele thema's. Het is van belang dat collecties zich blijven ontwikkelen zodat gebruikers steeds weer uit nieuwe materialen kunnen kiezen.
- **Vraag:** De collectie dient aan te sluiten bij de vraag van de doelgroepen in het werkgebied van de bibliotheek. Echter, een kwalitatief goede collectie kan niet volledig gestuurd worden door gebruikscijfers zoals uitleencijfers. Voor sommige collectieonderdelen zullen gebruikscijfers wél leidend zijn, terwijl voor andere onderdelen ook andere afwegingen zoals pluriformiteit of lokale verankering een belangrijke rol spelen.
- **Volledigheid:** Volledigheid is voor de fysieke en digitale collectie van de openbare bibliotheken geen haalbare kaart. Door middel van provinciaal en landelijk IBL heeft de gebruiker wél toegang tot het omvangrijke aanbod van de landelijke fysieke collectie.

Boeken met controversiële inhoud

Als bibliotheken erkennen we het recht van ieder individu of groep om bibliotheekmateriaal voor persoonlijk gebruik te weigeren, maar kennen we geen enkel individu of groep het recht toe om de vrijheid van anderen om van datzelfde materiaal gebruik te maken te beperken. We streven naar een zo pluriform mogelijk aanbod, waar potentieel controversiële boeken deel van uitmaken (als de inhoud daarvan niet strafbaar is). De bibliotheek maakt in onafhankelijkheid hierin keuzes en is daar transparant over.

Authentiek

- **Lokaal verankerd:** Een authentieke bibliotheekcollectie is lokaal verankerd en sluit aan op de behoeften van het werkgebied van de bibliotheek.
- **Auteursrechten geëerbiedigd:** De auteursrechten worden geëerbiedigd met uitsluitend werken waarvan de bibliotheek auteursrechtelijk bevoegd is om ze uit te lenen of op andere wijze beschikbaar te stellen aan haar klanten.
- **Aantrekkelijk en verzorgd:** De collectie verkeert in een goede staat en ziet er verzorgd en aantrekkelijk uit.

2.2 Drie maatschappelijke opgaven centraal in het collectiebeleid

2.2.1 Drie maatschappelijke opgaven

De Netwerkagenda van het Bibliotheeknetwerk - leidend voor de activiteiten van het netwerk - stelt drie maatschappelijke opgaven centraal: Geletterde samenleving, Leven Lang Ontwikkelen en Participatie in de informatiesamenleving. De openbare bibliotheken pakken deze maatschappelijke opgaven mede aan met een collectie. Dit betekent dat de collectie integraal onderdeel uitmaakt van de activiteiten van de bibliotheek. Gebruik en inbreng van de collectie is bijvoorbeeld bij taalactiviteiten voor de hand liggend en gebeurt in de praktijk vrijwel automatisch. Bij andere activiteiten van de bibliotheek zoals programmering vereist de inbreng van de collectie echter enige inspanning en denkwerk. Maar de rol van de collectie hierin is essentieel. In de woorden van een gesprekspartner: "Programmering zonder collectie kan net zo goed in een bar plaatsvinden".

2.2.2 Wat hebben de maatschappelijke opgaven nodig van de collectie?

Bij de invulling van de maatschappelijke opgave **Geletterde samenleving** ligt de focus op (1) plezier en toegankelijkheid en (2) de doorgaande leeslijn. Dit leidt tot een aantal expliciete eisen aan de bibliotheekcollectie:

- Inclusieve, meertalige en gevarieerde collectie, goed verbonden aan programmering.
- Uitbreiding van het ondersteunende en verrijkende aanbod voor de jeugd, zowel fysiek als digitaal.
- Bijdragen aan een rijke leesomgeving, in de eigen locatie, op school, in de kinderopvang en in de buurt.

De invulling van de maatschappelijke opgave **Leven Lang Ontwikkelen** benadrukt het belang van bloeiende lokaal samenhangende netwerken, waarin partijen zoals het onderwijs, de gemeente, de bibliotheek en musea, welzijnsorganisaties en sportclubs samenwerken met als doel mensen een kans te geven zichzelf te ontwikkelen. Een dergelijk netwerk kan gezien worden als een leerecosysteem waarin iedereen een eigen leerpad kan ontwikkelen. In het verlengde daarvan ligt het stimuleren van een leven lang ontwikkelen voor en door iedereen. De collectie heeft hier een rol in de aanpak van basisvaardigheden én in de verbinding met belangrijke maatschappelijke thema's, die ook in de programmering van de bibliotheek en de partners van het netwerk aan bod komen. Dit betekent in de praktijk collectioneren en/of samenstellen rond thema's én een dynamische presentatie ervan op de bibliotheekvloer. Ook is het hierbij van belang om het aanbod voor educatieve content en informatiebronnen verder uit te bouwen. Ten slotte wordt opgemerkt dat

bibliotheken zich ontwikkelen als *community libraries*, waar mensen zich kunnen ontwikkelen, elkaar ontmoeten en met elkaar in gesprek kunnen gaan. Ook hier kan de collectie op aansluiten.

De invulling van de maatschappelijke opgave **Participatie in de informatiesamenleving** kent vier speerpunten: (1) informatiedienstverlening versterken; (2) programmeren rond digitaal burgerschap; (3) ondersteunen bij een goede digitale start; (4) digitaal en democratisch burgerschap verstevigen. Deze speerpunten leiden voor wat betreft de collectie tot met Leven Lang Ontwikkelen vergelijkbare wensen: themagericht collectioneren, community-gedreven collectioneren en het aanbieden van educatieve materialen voor zowel basisvaardigheden als voor andere vaardigheden die nodig zijn voor het functioneren in de informatiesamenleving. Bij het laatste kan mogelijk gebruik worden gemaakt van de recente ontwikkelingen rond open leermaterialen.

Samengevat leidt de invulling van de maatschappelijke opgaven uit de Netwerkagenda tot de volgende specificaties ten aanzien van de collectie:

- Inclusieve en gevarieerde collectie
- Meertalige collectie
- Doorgaande leeslijn en rijke leesomgeving voor jeugd en jongeren met de bibliotheekcollectie, de BoekStart, en dBos-collecties
- Themagericht collectioneren
- Community-gedreven collectioneren
- Programmering en collectie verbinden
- Aanbod t.b.v. Basisvaardigheden/ DigiTaalhuis versterken en uitbouwen
- Educatieve content uitbouwen.

In hoofdstuk 3 wordt dit verder uitgewerkt.

2.3 De hybride bibliotheekcollectie

Figuur 1 Drie onderdelen van de bibliotheekcollectie

Wat verstaan we eigenlijk precies onder de bibliotheekcollectie? (zie figuur 1).

1. **Fysieke en digitale collectie:** De fysieke collectie van de eigen bibliotheeklocatie en eigen bibliotheekorganisatie, de provinciale en landelijk toegankelijke fysieke collecties en de collectie van de online Bibliotheek. De collecties van Muziekweb, van Musidesk en Passend Lezen horen hier ook bij. Dit deel van de collectie is opgenomen in de nationale bibliotheekcatalogus (NBC).
2. **Overig landelijk digitaal aanbod:** Het aanbod van de digitale bibliotheek omvat ook e-content bronnen en diensten voor de jeugd gericht op lezen, luisteren en leren, en voor volwassenen gericht op lezen, luisteren, ontdekken en onderzoeken alsmede leren en basisvaardigheden. Dit aanbod verandert periodiek en wordt bijgehouden in het Handboek Digitaal aanbod voor Jeugd en Volwassenen. Dit deel van de collectie wordt aangeboden via links op webpagina's.
3. **Overige door lokale bibliotheken aangeboden online content en online bronnen:** Het kan om een digitaal of fysiek aanbod gaan dat niet landelijk wordt aangeboden of een specifieke lokale bron. Een deel van dit lokale aanbod is niet toegankelijk voor leden van andere bibliotheken.

We constateren dat er inmiddels een volwassen digitaal aanbod is, dat goed gebruikt wordt, en dus een volwaardig en integraal deel van de bibliotheekcollectie vormt. Anders gezegd: de hybride collectie is een feit en vormt dan ook het uitgangspunt van dit GCP.

2.4 Rol van het GCP

Figuur 2 Relatie GCP, provinciale en lokale collectieplannen

Dit Gezamenlijk Collectieplan beoogt een richtinggevend kader te scheppen voor het collectiebeleid voor het bibliotheeknetwerk (zie figuur 2). In meerdere provincies zijn er ook provinciale collectieplannen of afspraken die de afstemming en/of coördinatie op provinciaal niveau beschrijven. Lokale bibliotheken maken hun eigen collectieplannen. Dit is maatwerk. Essentieel daarbij is dat het toegesneden is op de lokale situatie en gebaseerd op de missie van de lokale bibliotheek, een analyse van het werkgebied en het ledenbestand. Dit betekent ook dat sommige aspecten van dit GCP mogelijk niet relevant zijn voor een lokale bibliotheekcollectie.

3. Naar een optimale collectie voor de drie maatschappelijke opgaven

In dit hoofdstuk worden de eisen t.a.v. de collectie vanuit invulling van de drie maatschappelijke opgaven in de Netwerkagenda (zie paragraaf 2.2.2) uitgewerkt voor wat betreft de samenstelling en opbouw van de collectie (paragraaf 3.1) en voor wat betreft de rol van de collectie (paragraaf 3.2).

3.1 Samenstelling en opbouw van de collectie

3.1.1 De hybride bibliotheek heeft een hybride collectie

De bibliotheek is in toenemende mate een hybride bibliotheek met sommige diensten die fysiek worden ingevuld en andere diensten die digitaal of hybride worden ingevuld. Bij de toenemende digitalisering van onze maatschappij zal het nodig blijken dat het bibliotheeknetwerk zich telkens opnieuw bezint over de fysieke dan wel digitale invulling van bibliotheekdiensten met aandacht voor de behoeften van de gebruiker. De collectie van de bibliotheken is inmiddels al hybride: van de drie delen uit de in 2.1 gepresenteerde definitie is deel 1 zowel fysiek als digitaal (de collectie), terwijl deel 2 en 3 (het overige landelijke en lokale aanbod) beide vooral digitaal zijn (soms zijn er bij een online cursus fysieke materialen nodig).

Samenstelling collectie online Bibliotheek

De online collectie (inclusief het aanbod van e-content) van de landelijke digitale bibliotheek wordt beheerd door de KB. De betrokkenheid van de openbare bibliotheken is geregeld via de structuur van de inkoopcommissie en de adviescommissie. De samenstelling van de collectie van de online Bibliotheek gebeurt vanwege technische en juridische redenen anders dan de fysieke collecties. Hieronder enkele belangrijke punten daarvan:

- **Weerspiegeling van de online boekenmarkt in Nederland:** De online collectie is een weerspiegeling van het aanbod van e-books en luisterboeken van de uitgevers. De technische opzet van de online Bibliotheek is gekoppeld aan de distributeur van boeken in Nederland (CB Logistics, voorheen Centraal Boekhuis). De meeste Nederlandse uitgevers werken mee aan de online Bibliotheek op basis van het Convenant e-lending en stellen e-book-titels 6-12 maanden na het verschijnen op de markt beschikbaar. Buitenlandse uitgevers op de Nederlandse markt zijn echter vaak huiverig om deel te nemen vanwege de door hen gevreesde marktverstoring.
- **De opzet is one copy - multiple users:** Voor elke uitleening wordt een bedrag afgedragen.
- **Longtail bouwt op:** Oudere titels blijven in de collectie zolang de uitgever deze 'in de markt' houdt. De collectie is dan ook sterk gegroeid. Een minderheid van de titels verdwijnt soms wel uit de collectie: uitgevers halen soms e-books uit de markt omdat de vertaalrechten verlopen zijn of omdat de kosten niet opwegen tegen de opbrengsten.

Online Bibliotheek en Caribisch Nederland

Er is een nauwe samenwerking met de bibliotheken in Caribisch Nederland (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba) en de KB, Rijnbrink en Biblionet Groningen met het oog op de uitvoering van de Wsob. De online Bibliotheek speelt in het bibliotheekwerk in Caribisch Nederland een belangrijke rol. De KB zet zich in om de online Bibliotheek aan te vullen met een voor Caribisch Nederland relevant digitaal aanbod in afstemming met de betreffende bibliotheken.

Samenstelling E-content

Naast de collectie van de online Bibliotheek wordt ook landelijk de zogenoemde e-content ingekocht. Deze e-content kan vanwege de vorm niet opgenomen worden in de online Bibliotheek, maar is beschikbaar via links (bijv. Bibliotheek.nl, en websites openbare bibliotheken/blueprint-pagina's). Er zijn drie categorieën e-content:

- **E-content bronnen:** Dit zijn onder andere geanimeerde prentenboeken, voorleesfilmpjes, uittreksels, oefenen voor basisschoolvakken en oefenen voor rijexamens.
- **E-content diensten:** Het gaat om online cursussen, om karaoke lezen, digitale manga's en graphic novels. Technische bijzonderheid: de voortgang van de gebruiker wordt bewaard.
- **E-content leermiddelen basisvaardigheden:** Dit zijn online oefenmaterialen rondom thema's als taal, digitaal en gezondheid. Ook hier wordt de voortgang van de gebruiker bewaard en bij een aantal aanbieders is er een omgeving of volgsysteem voor bibliotheekmedewerkers.

Belangrijk hierbij is dat de inkoop moet voldoen aan de wet- en regelgeving hiervoor. Dat betekent dat contracten met aanbieders aflopen en via aanbestedingsprocedures moeten worden vernieuwd. Daardoor verandert het aanbod zo nu en dan⁴.

⁴ Het actuele aanbod is vindbaar in [Basispakket 2026 inkoop e-content - MetdeKB](#)

Ten slotte: alle bibliotheekleden hebben toegang, maar de e-content leermiddelen basisvaardigheden zijn ook voor niet-leden beschikbaar via de bibliotheek.

Naar een betere samenhang tussen de fysieke en digitale delen

In dit plan wordt het uitgangspunt van een hybride collectie sterk benadrukt, omdat er nog veel winst te behalen lijkt in het integraal benaderen van de twee componenten. Dit geldt met name voor de boekencollectie, waar er nog verbeteringen mogelijk zijn:

- **Acquisitie:** Het collectioneren voor de online Bibliotheek volgt geheel andere regels dan het collectioneren voor de fysieke collectie. Zoals hierboven aangegeven is er bij de online Bibliotheek veel minder sprake van selectie: de meeste e-book- of luisterboektitels worden in de collectie opgenomen als de uitgever daartoe de mogelijkheid geeft. Bij de acquisitie van fysieke boeken is er daarentegen wél sprake van selectie. Dit maakt dat er een grote behoefte is aan een goed inzicht in het titelbezit van de online Bibliotheek. Op basis van dit inzicht kan een collectiespecialist bijvoorbeeld besluiten om minder fysieke exemplaren van een titel aan te kopen of, wanneer een exemplaar gesaneerd moet worden, mogelijk geen nieuw exemplaar aan te schaffen wanneer de titel digitaal beschikbaar is. Het is dan ook een wens om de titels van de online Bibliotheek zichtbaar te maken in de werkcatalogus/bestelmodule van de bibliotheeksystemen.
- **Eindgebruikers:** De meeste openbare bibliotheken hebben op dit moment de digitale collectie niet opgenomen in het venster op het lokale bezit van de publiekscatalogus. Dit betekent dat wanneer gebruikers een boek vinden in de lokale collectie niet zien of dit boek ook als e-book beschikbaar is. Hieruit volgt dan ook de aanbeveling om de catalogus zo in te richten dat de online titels wél direct zichtbaar zijn bij het lokale bezit⁵.

3.1.2 De collectie is inclusief en gevarieerd

Inclusief = pluriform en meerstemmig

De inclusieve collectie is een pluriforme collectie, die geen enkele stroming of stem in de maatschappij buitensluit. De bibliotheekcollectie weerspiegelt onze pluriforme maatschappij: meerstemmig, divers en soms gepolariseerd.

Door álle maatschappelijke stemmen en stromingen in de collectie op te nemen, voorkomt de bibliotheek dat de collectie zélf onderwerp van polarisatie wordt. Een evenwichtige bibliotheekcollectie heeft naast controversiële werken (zie ook 2.1) over een bepaald onderwerp ook andere werken over dat onderwerp die andere

Door AI gegenereerde boeken

Steeds vaker worden boektitels (geheel of gedeeltelijk) door AI gegenereerd. Een eventuele opname in de bibliotheekcollectie is aan de betreffende collectie-specialist, mits er voor de gebruiker duidelijk is aangegeven dat de inhoud (mede) door AI is gegenereerd.

⁵ Bij een aantal bibliotheken is dit al het geval. In het GBS wordt de NBC als catalogus geïmplementeerd en wordt dit sowieso gerealiseerd.

perspectieven belichten. Dit betekent in de praktijk titels toevoegen in plaats van weglaten. Maar het betekent ook dat bij het opnemen van stemmen en stromingen fouten gemaakt zullen worden: het proces is nooit af en de bibliotheek kan hierin niet perfect zijn. Transparantie over de toepassing van de publieke waarden én het feit dat er fouten kunnen worden gemaakt zijn hierbij essentieel.

Inclusief = toegankelijk

Klantreis: Sommige klantreizen naar het boek gaan via het vinden van de titel in de publiekscatalogus naar het toegang verkrijgen tot die titel. Bij dat laatste zijn er nog drempels weg te nemen als de titel als e-book beschikbaar is (voor gebruikers die nog geen toegang hebben tot de online Bibliotheek) of als deze gereserveerd wordt.

Gelijke toegang: In een bibliotheek heeft iedereen gelijke toegang tot de collectie, met of zonder lidmaatschap. Om de collectie thuis te kunnen lezen zijn de verschillen groter (gratis of betaald abonnement, differentiatie in leentermijn, leengeld, boete of boetevrij). De trend naar verbreding van het gratis lidmaatschap heeft mogelijk gevolgen voor gelijke toegang tot de collectie.

Wet op de Toegankelijkheid: Deze wet (ingegaan in 2025) beoogt een betere digitale participatie voor mensen met een leesbeperking. De implementatie van deze wet zal ertoe leiden dat het steeds duidelijker wordt welke e-books toegankelijk zullen zijn voor mensen met een leesbeperking.

Passend Lezen: Bibliotheekservice Passend Lezen is een bibliotheek die de voorziening Aangepast Lezen van de KB nationale bibliotheek uitvoert. Deze voorziening zorgt ervoor dat lectuur op een aangepaste manier beschikbaar is, exclusief voor mensen met een leesbeperking (zie tekstbox). De collectie bestaat uit onder andere gesproken boeken, kranten en tijdschriften om digitaal te lezen of naar te luisteren, elektronische boeken, hoorspelen en hoorcolleges. Daarnaast is er ook een ruim aanbod brailleboeken en voelbare producten. Doelstelling van Passend Lezen is om mensen met een leesbeperking toegang te geven tot de wereld van kennis en cultuur om zo hun persoonlijke ontplooiing te stimuleren, hun maatschappelijke participatie en integratie te bevorderen en hun positie in de samenleving te verbeteren.

Doelgroepen voor Passend lezen

- Blinden
- Slechtzienden
- Dyslectici
- Mensen met een cognitieve beperking, zoals afasie, een verstandelijke beperking of andere cognitieve beperkingen.
- Mensen met een motorische beperking, zoals reuma, fibromyalgie, dystonie, Multiple Sclerose, Parkinson of andere motorische beperkingen.

Gevarieerde, meervormige collectie

De gevarieerde collectie omvat boeken, andere tekstuele materialen, het gesproken woord (bijvoorbeeld in de vorm van luisterboeken) en andere cultuuruitingen zoals muziek, bladmuziek, films enz. Het idee hierachter is dat mensen verschillende

leerstrategieën hebben en dat er meerdere wegen zijn om 'geletterd' te worden en jezelf te ontwikkelen.

De bibliotheekcollectie dient mee te bewegen met ontwikkelingen in de samenleving. Alternatieven voor film en muziek in de markt, bijvoorbeeld de wijd gebruikte streamingdiensten Netflix en Spotify hebben ervoor gezorgd dat het gebruik van deze media binnen de bibliotheekcollectie sterk is verminderd. Gevolg is dat er minder fysieke dvd's of cd's uitkomen en dat lokale bibliotheken hun eigen collecties dvd's of cd's verminderen of zelfs geheel saneren. Daarmee wordt de rol van Muziekweb voor de overgebleven gebruikers groter (zie hieronder).

Ook de collecties bladmuziek van bibliotheken zijn de laatste jaren fors gekrompen. Een mogelijke oorzaak is dat delen van bladmuziekcollecties vanwege gebrek aan vierkante meters naar het magazijn verhuizen en door verminderde zichtbaarheid minder uitgeleend en vervolgens gesaneerd worden. De rol van Musidesk neemt daardoor in belang toe (zie hieronder).

Boeken, andere tekstuele materialen en het gesproken woord worden gezien als de kern van de bibliotheekcollectie. Wat betreft het opnemen van andere media in de bibliotheekcollectie zullen bibliotheken telkens het (verwachte) gebruik en de onderscheidende kenmerken van het bibliotheekaanbod ten opzichte van commerciële aanbieders moeten afwegen.

Muziekweb – onderdeel van de gevarieerde, meervormige collectie

Muziekweb is een grote muziekbibliotheek van Nederland met een collectie van online muziek en een fysieke collectie met ruim 1 miljoen cd's, lp's en muziek-dvd's. Sinds het vorige gezamenlijk collectieplan is Muziekweb ondergebracht bij Beeld en Geluid en is de financieringsstructuur gewijzigd met een subsidie van het ministerie van OCW. Eén van de doelstellingen daarbij is dat Muziekweb ervoor zorgt dat het algemeen publiek – via de openbare bibliotheek – kennis kan maken met muziek met onder andere betrouwbare en goed toegankelijke achtergrondinformatie.

Dienstverlening van Muziekweb

1. **Gidsfunctie:** De website van Muziekweb met een gidsfunctie én de optie om fragmenten van tracks van 30 seconden te beluisteren. Deze 30 seconden is een beperking opgelegd door de auteurswet.
2. **Online collectie:** De online collectie van Muziekweb is binnen de muren van de openbare bibliotheek in zijn geheel te beluisteren.
3. **Uitleenfunctie:** De fysieke muziekdragers uit de collectie van Muziekweb (cd's, lp's en dvd's) kunnen door alle bibliotheekleden aangevraagd worden tegen een tarief voor de transportkosten.

In de periode van dit Gezamenlijk Collectieplan werkt Muziekweb aan een nieuw platform voor haar dienstverlening met additionele functionaliteit voor zowel bibliotheken als bibliotheekgebruikers.

Musidesk – onderdeel van de gevarieerde, meevormige collectie

Musidesk (een dienstverlening van Rijnbrink) heeft twee vormen van dienstverlening:

- **Landelijke dienstverlening bladmuziek:** Deze dienst verzorgt de aankoop van bladmuziek voor deelnemende bibliotheken volgens door de bibliotheken opgesteld profielen, waardoor er een zo breed mogelijk titelaanbod wordt bereikt. Er nemen 22 bibliotheken aan deel. De deelnemende bibliotheken profiteren van een inkoopkorting en de materialen worden gemetadateerd en plankklaar aangeleverd. Andere bibliotheken kopen bladmuziek voor hun collectie in bij een muziekhandel.
- **Achtergrondcollectie bladmuziek:** Deze collectie was oorspronkelijk bedoeld als achtergrondcollectie voor de bibliotheken van Gelderland en Overijssel en telt circa 45.000 items. Sinds de invoering van IBL-V kunnen ook bibliotheken uit andere provincies aanvragen doen.

3.1.3 Naar een meertalige collectie

Engels

Er is een grote behoefte aan het lezen in Engelse taal. Zo blijkt dat een belangrijk deel van de in Nederland verkochte boeken Engelstalig zijn. Engels lezen is met name bij de leeftijdsgroep 12-30 jaar (jongeren en jongvolwassenen) populair, maar ook veel mensen ouder dan 30 jaar lezen graag Engelstalige boeken⁶.

De bibliotheekcollecties spelen reeds hierop in. Het Engelstalige aanbod van NBD Biblion wordt groter. De online Bibliotheek telt ruim duizend Engelstalige titels en onderzoekt de mogelijkheden om het landelijke aanbod verder uit te breiden. Sommige lokale bibliotheken met veel Engelstaligen onder hun bibliotheekleden bieden ook toegang tot Engelstalige e-book-platforms aan.

Andere talen

In gemiddeld 8% van de huishoudens wordt een andere taal gesproken dan Nederlands of Fries of een regionale taal. Recent wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen met een migratieachtergrond die boeken lezen in de taal van hun ouders daardoor beter Nederlands leren. De onderzoeksgegevens over het leesgedrag van volwassenen in deze gezinnen suggereren dat zij zowel boeken in het Nederlands als in de eigen taal lezen en dat zij de boeken in de eigen taal zelf verkrijgen. Daarom wordt om pragmatische redenen in dit collectieplan gekozen om prioriteit te geven aan het opzetten van meertalige, fysieke jeugdcollecties met aanvullingen vanuit de online Bibliotheek. Hierbij is er aandacht voor alle talen, ook voor talen zoals Fries of Papiamentu. De focus ligt hierbij in eerste instantie op de

---

⁶ Zie: [Uitdagingen en initiatieven in het boekenvak; Deel 1: de positie van Engelstalige boeken in de Nederlandse markt](#)

leeftijdsgroep 0-12 jaar, omdat daar lezen in de eigen taal de grootste bijdrage in de taalontwikkeling zal spelen.

Een aantal bibliotheken verzorgt reeds meertalige collecties. Zo bieden de bibliotheken in de Brainport regio Eindhoven jeugdcollecties aan in 30 talen voor de expat communities daar. Sommige bibliotheken kopen zelf anderstalige boeken aan met behulp van hun collectiebudget. Andere bibliotheken verzorgen meertalige collecties in samenwerking met de betreffende communities. Dit gebeurt bijvoorbeeld door anderstalige ouders te vragen om boeken mee te nemen uit het thuisland. Deze boeken worden dan gedoneerd aan de bibliotheek, worden gecatalogiseerd en zo onderdeel van de bibliotheekcollecties. De boeken krijgen dan bijvoorbeeld een sticker waarop de donatie is vermeld. Het gaat met name om Turkse en Marokkaanse boeken. Deze aanpak helpt om een goede relatie op te bouwen met de betreffende community en ondersteunt de woonkamerfunctie van de bibliotheek, waarbij de leden van de community elkaar ontmoeten en elkaar leren kennen. Ook is het relevant voor het voorlezen in die taal aan de kinderen en voor andere projecten en programmering met de betreffende community. De boeken kunnen in veel gevallen worden beoordeeld door bibliotheekmedewerkers met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Niettemin wordt opgemerkt dat het een kostbare methode is en dat deze voor andere taalgemeenschappen veelal lastiger te realiseren is. Ten slotte is het dBos-project voor het nieuwkomersonderwijs vermeldenswaardig: hier worden titellijsten voor verschillende talen voor vijf leeftijdscategorieën ontwikkeld.

Om aan de toenemende behoefte aan zowel Engelstalige collecties met de nadruk op jeugd en jongvolwassenen als meertalige collecties voor de leeftijdsgroep van 0-12 jaar tegemoet te komen, wordt gepleit voor het opstellen van een landelijk actieplan dat de hierboven vermelde en andere initiatieven samenbrengt en verder ontwikkelt (zie 4.3).

3.1.4 Educatieve materialen

In het kader van de drie maatschappelijke opgaven past een uitbreiding van het aanbod van educatieve materialen (via het zgn. e-content aanbod – zie ook 3.1.1), maar ook fysieke materialen zoals spellen) voor non-formele educatie. Bij het opstellen van dit plan worden er educatieve programma's voor jeugd en jongeren online aangeboden, die zich richten op lezen, leren & luisteren en een leven lang ontwikkelen. Het online aanbod voor volwassenen – met een focus op mensen die moeite hebben met basisvaardigheden, waarvoor de bibliotheek begeleiding biedt – is en wordt verder uitgebreid voor bibliotheekleden die al taalvaardig en digitaalvaardig zijn, en zelfstandig kunnen leren. Dit verdiepende aanbod is geschikt voor zelfstandig gebruik en voor gebruik binnen een sociale context (in groepjes of op een oefenplein). Het is gericht op persoonlijke ontwikkeling en sluit aan bij de activiteiten en programmering van bibliotheken. De focus ligt daarbij op digitaal en democratisch burgerschap en op levensdomeinen zoals gezondheid, wonen, werk en werk zoeken, en vrijetijdsbesteding.

De afstemming van het bovengenoemde online cursusaanbod met het cursusaanbod van lokale bibliotheken vereist extra aandacht in de komende jaren. In een ideale situatie zou elke bibliotheek beschikken over een (landelijk ingekocht) (digitaal) basisaanbod, dat een bibliotheek kan uitbreiden met eigen (fysiek of digitaal) aanbod. Daarnaast wordt een verkenning naar de waarde van Open Leermiddelen voor het cursusaanbod uitgevoerd. Tevens worden de mogelijkheden voor een gemeenschappelijke digitale leeromgeving en gepersonaliseerde begeleiding momenteel onderzocht in een WaU-project. Met een dergelijke leeromgeving zou lokaal aanbod (digitaal en fysiek) kunnen worden gekoppeld aan landelijk ingekocht aanbod, en zou het opzetten van leerlijnen mogelijk worden. Het idee is dat bibliotheken hun eigen cursusaanbod eraan kunnen toevoegen. Ten slotte biedt zo'n digitale leeromgeving ook een volgsysteem, waarin bibliotheekmedewerkers en -vrijwilligers begeleiding kunnen bieden aan gebruikers, of een leerlijn kunnen creëren door verschillende modules klaar te zetten voor een cursist.

3.1.5 Longtail en achtergrondcollecties, erfgoed en wetenschappelijke informatie

Longtail, achtergrondcollecties, erfgoed

Titels die niet vaak worden uitgeleend (longtail) worden in veel gevallen in achtergrondcollecties bewaard zodat ze beschikbaar blijven voor de gebruiker. Veel provincies hebben afspraken over een bewaarbeleid op provinciaal niveau, zodat deze titels via het provinciale IBL toegankelijk zijn. Daarnaast zijn er enkele grote bibliotheken met grote achtergrondcollecties met longtail titels en omvat het aanbod van de online Bibliotheek in toenemende mate longtail titels doordat titels van e-books uit eerdere jaren beschikbaar blijven. Voor bladmuziek loopt er een initiatief om tot een achtergrond- en bewaarcollectie te komen (meer informatie bij Musidesk). Achtergrondcollecties zijn bedoeld om materialen beschikbaar te houden voor uitleningen, mede om te voldoen aan de richtlijnen voor levering (>95% leveringen uit eigen collectie en >99,9% leveringen uit eigen provincie; zie 4.2). Achtergrondcollecties hebben geen functie om collecties voor de lange termijn te bewaren.

Voor titels die zeer weinig worden aangevraagd ('super longtail') is een verschuiving zichtbaar naar digitale beschikbaarheid via de online Bibliotheek (zie hierboven) en via DBNL en Delpher (zie hieronder).

De KB heeft een belangrijke erfgoed- en bewaarfunctie en stelt vanuit die taak de DBNL (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren) met veel boeken uit eerdere jaren beschikbaar, alsmede Delpher met gedigitaliseerde historische krantentijdschriften en historische boeken.

Naast de KB is er een aantal bibliotheken binnen het bibliotheeknetwerk met erfgoedcollecties. De collectievorming van deze erfgoedcollecties valt buiten de scope van dit GCP. Wel wordt vanwege toegenomen zorgen over de veiligheid geadviseerd een veiligheidsplan te ontwikkelen om uniek erfgoed bij calamiteiten veilig te stellen. De KB kan voor veiligheidsvraagstukken desgewenst advies geven.

Doorverwijzen naar wetenschappelijke informatie

Veel bibliotheken verwijzen gebruikers door naar wetenschappelijke informatiebronnen, zoals de wereldwijde catalogus WorldCat. Steeds meer wetenschappelijke tijdschriftliteratuur is Open Access beschikbaar³. Voor niet-wetenschappers zijn wetenschappelijke publicaties weliswaar steeds vaker vrij toegankelijk te raadplegen, maar er zijn drempels die begrip van het onderzoek belemmeren. Te denken valt aan jargon, ontbrekende kennis over de gebruikte wetenschappelijke methode, en moeite hebben met het Engels. De KB werkt de komende jaren aan de ambitie om wetenschappelijke literatuur beter begrijpelijk aan te bieden zodat meer mensen buiten de wetenschap, onderzoek kunnen doen voor professionele en persoonlijk doeleinden. De werktitel van deze ambitie is WijsNL⁶.

3.2 Rol van de collectie in de drie maatschappelijke opgaven

3.2.1 Leesbevordering bij de jeugd

Leesplezier, leeslijn en een rijke leesomgeving

Al vele jaren zetten overheden, bibliotheken en scholen sterk in op leesbevordering bij de jeugd.

Dit omdat de leesvaardigheid van de

Nederlandse jeugd achteruitgaat volgens de

internationale PIRLS- en PISA-metingen onder

respectievelijk 9- en 15-jarigen. Het beleid is erop gericht om de bibliotheken zo

toegankelijk mogelijk te maken voor de jeugd. Dit door onder meer gratis

jeugdabonnementen voor de jeugd tot 18 jaar. Het aantal jeugdleden vormt dan ook

meer dan 60% van alle bibliotheekleden en groeit nog steeds. Het streven is om alle jeugd lid te maken.

- Jeugdleden: 73% van de jeugd is lid
- Fysieke jeugdcollectie: 11,4 miljoen boeken
- Digitale jeugdcollectie: 6.000 e-books en 2.500 luisterboeken; inclusief voorleesfilmpjes (meertalig), geanimeerde prentenboeken, karaoke lezen.

De fysieke en digitale jeugdcollecties zijn in de laatste jaren navenant meegegroeid (zie tekstbox). De online collectie telt naar schatting 70% van het e-book-aanbod voor de jeugd op de Nederlandse markt. Daarbij moet worden aangetekend dat veel jeugdboeken (met name non-fictie) niet als e-book worden uitgegeven vanwege de illustraties en de kleine markt. Ten slotte moet hier ook het streven om meertalige collecties voor de jeugd tot 12 jaar te ontwikkelen genoemd worden (zie 3.1.3).

Belangrijk instrument bij de leesbevordering onder de jeugd is de doorgaande leeslijn⁷, die de leesontwikkeling van de leeftijdsgroep van 0-20 jaar beschrijft en diverse fasen daarin onderscheidt. Wat betreft het optimale boekenaanbod voor deze leeslijn zijn de opvattingen de laatste tijd veranderd. Voorheen lag de nadruk op lezen, ongeacht wát de kinderen lezen. Inmiddels ligt de nadruk meer op het lezen van boeken die de taalontwikkeling stimuleren met veel aandacht voor rijke teksten

Artikel 8a. Leesbevordering in het onderwijs [nieuwe Wsob zoals ingediend bij de Tweede Kamer februari 2026]

1. Als onderdeel van de taak, bedoeld in artikel 8, onderdeel f, bevordert de lokale bibliotheek het lezen bij onderwijsinstellingen als bedoeld in artikel 1 van de wet register onderwijsdeelnemers in de gemeente, gemeenten of het openbare lichaam waarin zij werkzaam is.

(zie ook verderop).

Ten slotte is er veel aandacht voor een beter leesklimaat of leesomgeving: lezen dient een onderdeel te zijn van de omgeving van het kind, zoals het gezin, school,

⁷ Zie <https://www.lezen.nl/publicatie/de-doorgaande-leeslijn/>

kinderopvang en buurt met o.m. beschikbaarheid van boeken en een positieve sfeer en houding t.o.v. lezen. Onderdeel daarvan is BoekStart voor de voorschoolse periode van kinderen. Een ander onderdeel is de Bibliotheek *op school* (dBos). Deze programma's worden hieronder beschreven. Bibliotheken leveren daaraan een essentiële bijdrage en in de nieuwe Wsob is ook voorzien dat dit (naar verwachting vanaf 2027) een wettelijke taak wordt van bibliotheken, die structureel door het ministerie van OCW gefinancierd wordt (zie tekstbox).

BoekStart

BoekStart is onderdeel van de bredere, preventieve gezinsaanpak, gericht op het stimuleren van voorlezen en taalontwikkeling bij jonge kinderen (0-4 jaar). Het programma BoekStart bestaat uit drie programmaonderdelen:

- BoekStart voor baby's/koffertje. Hieraan doen alle bibliotheken mee.
- BoekStartCoach op het consultatiebureau: bij het opstellen van dit plan doet hieraan de meerderheid van de bibliotheken mee en op moment van schrijven naar schatting 30% van de consultatiebureaus.
- BoekStart in de kinderopvang: bij het opstellen van dit plan doet 95% van alle bibliotheken hieraan mee en op moment van schrijven naar schatting 40% van de kinderopvanginstellingen.

Wat betreft de collectiesamenstelling voor BoekStart wordt aanbevolen de richtlijnen van Stichting Lezen te volgen¹.

de Bibliotheek op school (dBos)

Naast het beleid om de bibliotheken zo toegankelijk mogelijk te maken voor de jeugd, is een andere belangrijke pijler onder het leesbevorderingsbeleid het programma dBos (de Bibliotheek *op school*). Vanaf 2027 is er een structurele financiering met €25 miljoen per jaar, die de bibliotheken moeten besteden aan BoekStart in de kinderopvang, en aan PO-scholen, VO-scholen, mbo en pabo-scholen, die werken met dBos. De PO- en VO-scholen krijgen ook een vergelijkbare financiering hiervoor. Uiteindelijke doelstelling daarbij is dat er in alle PO-scholen en VO-scholen een schoolbibliotheek is.

De samenstelling en beheer van de dBos-collecties wordt in veel gevallen door de bibliotheek verzorgd, maar soms is dit ook in handen van de school zelf. Naast richtlijnen voor de collectieomvang (aantal boeken per leerling) is er in toenemende aandacht voor het soort boeken dat in de schoolcollectie hoort te zijn om de taalontwikkeling van de leerlingen het beste te ondersteunen. Een veelgebruikte indeling⁸ onderscheidt drie dimensies van lezen: de recreatieve dimensie, de explorerende dimensie en de reflectieve dimensie. Boeken uit de laatste twee

---

⁸ Walta J. (2025) Open Boek; de Boekenberg. Ook: de cursus Open Boek en Rijketeksten.org.

dimensies kunnen worden gezien als rijke teksten, waarbij de reflectieve dimensie meer literaire kenmerken heeft. Hoewel de precieze samenstelling afhankelijk zal zijn van de leescultuur op de school is een mix van deze drie typen jeugdboeken in de schoolcollectie belangrijk. Wat betreft de collectiesamenstelling voor dBos wordt aanbevolen de toolkits van dBos voor de verschillende schooltypen te volgen^{2,3,4}.

Het dBos-programma zelf wordt steeds inhoudelijk doorontwikkeld door Stichting Lezen. In het dBos Plus-programma wordt momenteel de stap gezet om veranderingen in het leesonderwijs te ontwikkelen dat ondersteund wordt door bibliotheken. Het gaat om het ontwikkelen van rijker leesonderwijs, dat onder meer lezen en wereldoriëntatie aan elkaar koppelt met thematische, reflectieve (voorlees)boeken. Momenteel doen circa 100 scholen mee met dit ontwikkelprogramma. Naar verwachting zullen steeds meer scholen en bibliotheken op deze manier gaan samenwerken. Voor collectievorming betekent dit meer aandacht voor reflectieve boeken rond thema's van wereldoriëntatie in de collectie. Dit kan in de schoolbibliotheek of door wisselcollecties.

Wanneer de bibliotheek de dBos-collecties verzorgt, doet zij dit volgens de publieke waarden (zie 2.1). Bij scholen met een signatuur kan dit in sommige gevallen botsen met de opvattingen van de betreffende school met als gevolg dat er soms boeken geweigerd worden, bijvoorbeeld omdat zij personages met een diverse genderidentiteit bevatten. De Handreiking Collectie en Signatuur biedt hiervoor aanknopingspunten om de op de publieke waarden gebaseerde positie van de bibliotheek met de betreffende school te bespreken⁷.

Afstemming dBos-collecties en de collectie in de bibliotheeklocatie

In de bibliotheeklocatie is de jeugdcollectie in het algemeen veel omvangrijker dan in de schoolbibliotheeken en daardoor is er ook veel meer mogelijk. Wanneer alle scholen een schoolbibliotheek hebben, heeft de collectie in de bibliotheeklocatie als functie 'Het kind moet kunnen doorlezen in de bieb'.

Idealiter zijn de dBos-collecties en de jeugdcollectie op de locatie op elkaar afgestemd. In de praktijk blijken het vaak nog tamelijk gescheiden werelden: na de eerste aanschaf bij het opzetten van de dBos-collectie door de bibliotheek wordt het verdere beheer en aankoop in veel gevallen verzorgd door de leesmediaconsulent. Gevolg kan zijn dat er weinig afstemming is tussen de dBos-collecties op scholen en die in de vestiging. Dit kan nog sterker spelen als de scholen zelf hun dBos-collecties beheren.

De optimale afstemming tussen de jeugdcollectie op de bibliotheeklocatie en de dBos-collecties is nog redelijk onontgonnen gebied. Met de uitbreiding van de dBos-collecties naar álle PO- en VO-scholen zal dit echter steeds belangrijker worden. Aanbevolen wordt hiervoor Best Practices te ontwikkelen (zie 4.3).

3.2.2 Volwassenen: rol bij Leven Lang Ontwikkelen en Participatie in de informatiesamenleving

Basisvaardigheden en digitaalhuizen

Het samenstellen en onderhoud van de collecties voor de DigiTaalhuizen vragen veel expertise. Daarnaast is er ook kennis vereist om deze collecties zo goed mogelijk in te zetten voor de betreffende gebruikers zodat deze collecties beter renderen. Daarbij is het van belang dat ook frontofficemedewerkers bezoekers kunnen helpen bij het vinden van een relevant en behapbaar boek. NBD Biblion werkt momenteel aan uitgebreide en geharmoniseerde metadata met o.a. het taalniveau van het boek en stickers daarvoor. Een dergelijk geharmoniseerd en landelijk ingevoerd systeem zal ook trainingen en kennisuitwisseling hiervoor sterk kunnen vergemakkelijken.

Programmeren en collectioneren

Vanuit de invullingen van de maatschappelijke opgaven **Leven Lang Ontwikkelen** en **Participatie in de informatiesamenleving** komen de volgende wensen ten aanzien van de collectie naar voren:

- **Themagericht collectioneren:** De rol van de collectie bij de programmering van de bibliotheken rond maatschappelijke thema's is essentieel. Collectioneren en programmeren zijn de twee kernactiviteiten van de maatschappelijk-educatieve bibliotheek. Een goede wisselwerking tussen deze twee (zie ook tekstbox) leidt tot verbreding van het collectiegebruik: boeken staan op displays of worden besproken in een lezing, de programmering verwijst naar relevante digitale cursussen, het zorgt voor een logische bezoekersbeleving, versterkt het inhoudelijke aanbod van de bibliotheek en zorgt voor een rijkere gebruikerservaring. Programmeurs spelen in op actuele maatschappelijke thema's waarop de collectioneur in kan haken door het samenstellen van een relevante boeken-collectie rond dit thema (cureren), al of niet aangevuld door acquisitie (collectioneren).

Lokaal wordt er vaak rond verschillende thema's geprogrammeerd, al zal een aantal thema's waarschijnlijk wel bij veel bibliotheekprogramma's terugkomen. Grotere collecties hebben in het algemeen voldoende materiaal om bij een thema relevante boeken uit te lichten en waar nodig aan te vullen met nieuwe titels. Voor

Project laagdrempelige toegang tot het OB-aanbod

Er wordt gewerkt binnen het kader van een met WAU gelden gefinancierd project aan een technische oplossing voor het koppelen van het 'andere aanbod van openbare bibliotheken', zoals activiteiten, programmering en cursussen, te verbinden met de bibliotheekcollectie. Op moment van opstellen van dit plan worden de mogelijkheden verkend door middel van *proof of concept* bij twee bibliotheken met het doel om hiervan te leren en de mogelijkheden en problemen in kaart te brengen. De verwachting is dat deze verkenning zich uitstrekt tot 2026 en dat het in de jaren erna (2027/2028) een vorm van een koppeling ontwikkeld wordt in de backofficesystemen. Waarschijnlijk zullen gebruikers hiermee pas in de jaren erna kunnen

kleinere bibliotheken ligt dat lastiger: deze bibliotheken zouden waarschijnlijk wel graag ontzorgd worden op dit gebied met titellijsten of een wisselcollectie. . Daarom wordt aanbevolen om themagerichte titellijsten uit te wisselen (bijvoorbeeld via Biebtobieb) en n.a.v. daarvan te bezien of er op landelijk niveau ontwikkeling van titellijsten over door vele bibliotheken gehanteerde maatschappelijke thema's efficiënt zou kunnen zijn (zie 4.3).

- **Community libraries:** Bibliotheken ontwikkelen zich steeds meer als *community libraries*, waar mensen zich kunnen ontwikkelen, elkaar ontmoeten en met elkaar in gesprek kunnen gaan. Ook hier dient de collectie op in te spelen: door collectioneren rond de thema's van deze communities of ingeval van anderstalige communities collecties in de betreffende taal op te zetten. Dit leidt tot de aanbeveling om een deel van het collectiebudget te reserveren voor community-gedreven collectioneren, tezamen met doelgroepgericht collectioneren en het collectioneren van een lokale/regionale materialen (zie 4.3).
- **Educatieve materialen:** De huidige bibliotheekcollectie omvat vooral educatieve materialen ten behoeve van het ontwikkelen van basisvaardigheden. Er worden stappen gezet om dit uit te breiden naar onder meer competenties die van belang zijn voor het functioneren in de informatiesamenleving, met name gericht op digitale geletterdheid en digitaal burgerschap (zie 3.1.5). Ook wordt er gestreefd om duidelijke connecties te leggen van digitale educatieve materialen naar de fysieke collectie en lokale programmering.

4. Richtlijnen, te ontwikkelen richtlijnen en aanbevelingen voor collectiebeleid

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen voor het collectiebeleid voor het bibliotheeknetwerk in de komende jaren weergegeven. Een aantal bestaande richtlijnen wordt gecontinueerd. Op basis van de hoofdlijnen voor het collectiebeleid wordt voorgesteld om een aantal nieuwe richtlijnen of Best Practices te ontwikkelen. Vooruitlopend daarop worden soms enkele vuistregels gepresenteerd, die lokale bibliotheken bij hun collectiebeleid kunnen overwegen. Ten slotte worden er – eveneens gebaseerd op de hoofdlijnen – een aantal aanbevelingen gedaan aan het bibliotheeknetwerk en wordt ingegaan op randvoorwaarden om e.e.a. in goede banen te leiden.

4.1 Hoofdlijnen voor collectiebeleid

De eerdere hoofdstukken leiden tot de volgende hoofdlijnen voor het collectiebeleid van bibliotheken in de komende jaren:

Algemeen:

- De collectie is een hybride collectie. Dat betekent dat bij ontwikkelingen in het collectiebeleid bezien moet worden of deze het beste fysiek, digitaal dan wel beide in aanvulling op elkaar kunnen plaatsvinden.
- Daarnaast is vastgesteld dat dit GCP samen met provinciale collectieplannen belangrijke bouwstenen zijn voor lokale collectieplannen. Een hulpmiddel bij het opstellen van lokaal collectiebeleid – het rekenmodel voor collectieomvang – is inmiddels verouderd.

Jeugd:

- dBos en BoekStart in de kinderopvang worden in de komende jaren sterk uitgebreid. Dit betekent ook dat een adequate afstemming van de

jeugdcollecties op de bibliotheeklocaties en de dBos-collecties op de scholen in belang toeneemt.

- Rijke boeken en teksten (met een explorerende of reflectieve dimensie) dienen onderdeel uit te maken van de jeugdcollecties en dBos-collecties met het oog op de taalontwikkeling van kinderen.
- De ontwikkeling van meertalige collecties is urgent door behoeften van jongeren en jongvolwassenen aan Engelstalige boeken en door nieuwe inzichten in de taalontwikkeling van kinderen uit gezinnen met een andere thuistaal dan Nederlands.

Volwassenen:

- Het gebruik van de collectie voor volwassenen verbreedt door de inzet voor maatschappelijk-educatieve functies.
- Lokaal, community-gedreven en doelgroepgericht collectioneren neemt in omvang toe om zo de maatschappelijke opgaven beter in te vullen.
- Vervlechting van programmering en collectie is cruciaal voor het uitvoeren van de maatschappelijke opgaven van de maatschappelijk-educatieve bibliotheek.

4.2 Bestaande richtlijnen gecontinueerd

In dit GCP worden de eerder vastgestelde richtlijnen voor de fysieke bibliotheekcollecties gecontinueerd:

- **≥ 95% uit eigen collectie:** Ten minste 95% van de fysieke vraag uit het eigen verzorgingsgebied wordt afgehandeld op basis van de eigen collectie. Deze norm dient te worden nagestreefd met behulp van een collectie die aansluit bij de lokale klantvraag, en niet met hoge aanvraagtarieven voor titels uit andere collecties.
- **Tijdsvenster voor nieuw verworven titels van maximaal 3 maanden:** Lokale bibliotheken hanteren ten behoeve van het eigen verzorgingsgebied voor nieuw verworven titels een zogeheten tijdsvenster (*time window of window of time*) van ten hoogste drie maanden.
- **≥ 10% vervanging:** Lokale bibliotheken saneren en vervangen jaarlijks minimaal 10% van hun fysieke collectie.
- **≥ 99,9% uitleningen afgehandeld binnen de provincie:** Van alle uitleningen van fysieke boeken wordt ten minste 99,9% binnen de provincie afgehandeld. POI's monitoren dit.
- **BoekStart- en dBos-collecties:** Bibliotheken die betrokken zijn bij de samenstelling van BoekStart- en dBos-collecties volgen de richtlijnen hiervoor van deze programma's.

4.3 Voorstellen om aanvullende richtlijnen, Best Practices of handreikingen te ontwikkelen

Een aantal van de in paragraaf 4.1 weergegeven hoofdlijnen van het collectiebeleid vragen om aanvullende richtlijnen, Best Practices of handreikingen, die in projecten ontwikkeld dienen te worden. In deze paragraaf worden deze soms gepresenteerd met – vooruitlopend op de eindresultaten – alvast een aantal uit het netwerk opgehaalde vuistregels. De projecten zullen worden uitgevoerd gedurende de looptijd van dit GCP. De volgende te ontwikkelen richtlijnen, Best Practices of handreikingen worden voorgesteld:

1. **Meertalige collecties:** Een landelijk project met deelname van de verschillende stakeholders in het bibliotheeknetwerk om een aanpak te ontwikkelen om aan de toenemende behoefte aan zowel Engelstalige collecties met de nadruk op jeugd en jongvolwassenen, als meertalige collecties met in eerste instantie de focus op de leeftijdsgroep van 0-12 jaar tegemoet te komen. Dit geldt zowel voor collecties op bibliotheeklocaties als voor dBos- en BoekStart-collecties. Het project dient te resulteren in concrete voorstellen voor acquisitiestromen, labels met leeftijdsaanduiding, catalogisering, het collectiebeheer en samenstelling van deze anderstalige collecties. De opties van regionale of provinciale anderstalige (wissel-)collecties en een slimme combinatie van fysiek en digitaal dienen te worden betrokken. Ook de kosten en de bekostiging zijn een onderdeel van het project. De resultaten dienen te leiden tot een werkwijze waarop bibliotheken meertalige collecties kunnen realiseren.
2. **Lokaal, community-gedreven en doelgroepgericht collectioneren:** Dit projectvoorstel omvat het ontwikkelen van richtlijnen hiervoor t.a.v. het collectiebudget en de tijdsbesteding van de collectiespecialist(-en):
  - **Reserveren deel collectiebudget:** Met het oog op de ontwikkelingen richting de maatschappelijk-educatieve bibliotheek, de bibliotheek als Third Place en *community libraries*, streven steeds meer bibliotheken ernaar hun collectie zoveel mogelijk hierop aan te laten sluiten. Dit doen zij door een deel van hun collectiebudget hiervoor te reserveren. Er ontstaan dan twee acquisitiestromen: een deel voor de ‘bulk’-collectie (in veel gevallen ingekocht bij NBD Biblion) en een deel dat door de bibliotheek los daarvan wordt aangeschaft. Met de ‘bulk’-collectie wordt de doelgroep bediend die al gebruikmaakt van de collectie. Met de tweede acquisitiestroom is het streven om nieuwe doelgroepen te bereiken, samen te werken met communities en met andere afdelingen van de bibliotheek. Hieronder valt o.m. de aanschaf van klantsuggesties, aanschaf van meer exemplaren i.v.m. reserveringen, lokale en regionale publicaties, ten behoeve van communities en specifieke doelgroepen, en in het kader van projecten,

programmering en andere bibliotheekactiviteiten. De percentages van het collectiebudget die hiervoor nu bij sommige bibliotheken worden gereserveerd variëren tussen de 5% en 25%.

- **Uren collectiespecialist:** In de praktijk betekent dit ook wat voor de urenbesteding van de collectiespecialist of -afdeling: het samen met publiek en collega's vormgeven van de collectie zal een groot deel van de tijd van de collectiespecialist of -afdeling in beslag nemen. Kortom, een veranderende rol van de collectiespecialist of -afdeling die andere competenties met zich meebrengt én mogelijk een uitbreiding van de uren nodig maakt.
- **Aanbeveling en projectvoorstel:** Aan lokale bibliotheken wordt aanbevolen om het bovenstaande in overweging te nemen. Tijdens de looptijd van dit GCP wordt een en ander uitgewerkt (mogelijk door middel van een landelijke bijeenkomst voor collectiespecialisten) tot richtlijnen die rekeningen houden met de diversiteit van de bibliotheken.

3. Afstemming jeugdcollectie en dBos-collecties: De afstemming tussen de jeugdcollectie op de bibliotheeklocatie en de dBos-collecties in het werkgebied van de bibliotheek zal steeds belangrijker worden door een uitbreiding van de dBos-collecties. In het veld zijn hier inmiddels een aantal vuistregels voor voorgesteld (zie tekstbox). Voorgesteld wordt om deze vuistregels in een project verder uit te werken in Best Practices.

4. Onderzoek naar de impact van de bibliotheekcollectie: De ontwikkeling richting lokaal, community-gedreven en doelgroepgericht collectioneren probeert juist nieuwe doelgroepen te interesseren voor (het gebruik van) de collectie. Ook leidt dit tot andersoortig gebruik van boeken: in programmering, in thematische displays et cetera. Het toenemend gebruik van titels in de online Bibliotheek dient eveneens meegenomen te worden in het beheer van de collectie. Dit leidt tot de vraag hoe de impact van de bibliotheekcollectie – anders dan door middel van uitleenfrequentie – te meten is. Wanneer deze vraag beantwoord is, kan de methode van rationeel collectiebeheer mogelijk uitgebreid worden met een of meer aanvullende parameter(s).

Vuistregels afstemming jeugdcollectie - dBos

dBos-collectie:

- Is de basiscollectie voor de leerlingen.
- Dient bij grote afstand tot vestiging meer dan de basis te bieden.

Collectie op de bibliotheeklocatie:

- Biedt verbreding (meer boeken met een recreatieve dimensie, bijvoorbeeld alle delen van een populaire serie) en verdieping (boeken met een explorerende en reflectieve boeken).
- Een basiscollectie voor op dBos uitgeleende boeken.
- De online jeugdbibliotheek.
- Evt. meertalige titels.
- Activiteiten voor de jeugd die voor verdieping zorgen.

Kennisuitwisseling collectiespecialist - leesmediaconsulent:

- Voor afstemming collecties.
- Opdat zelfde verhaal wordt verteld.
- Bij sommige bibliotheken belegd bij dezelfde persoon of afdeling.

5. **Vervlechting van programmering en collectie:** Collectioneren en programmeren vormen samen twee kernactiviteiten van de bibliotheek. Een goede wisselwerking tussen deze twee (zie ook het eerder genoemde WaU-project) leidt tot verbreding van het collectiegebruik: boeken staan op displays of worden besproken in een lezing. Het belang van een goede verbinding tussen collectie en programmering zorgt voor een logische beleving van de bezoeker, versterkt het inhoudelijke aanbod van de bibliotheek en zorgt voor een rijkere gebruikerservaring. Programmamakers spelen in op actuele maatschappelijke thema's waarop de collectioneur in kan spelen door het samenstellen van een relevante boekencollectie rond dit thema (cureren), al of niet aangevuld door acquisitie (collectioneren). In het eerder genoemde WaU-project (zie 3.3.2) wordt gestreefd om via informatietechnologie een koppeling tussen de bibliotheek-activiteiten en de collectie aan te brengen. Tegelijkertijd is het van belang om ook organisatorisch deze vervlechting aan te brengen. Voorgesteld wordt om hier een handreiking voor uit te werken.
6. **Optimale collectieomvang:** In het veld is er behoefte aan een richtlijn voor de fysieke collectieomvang, soms met het oog op het opzetten van een nieuwe bibliotheeklocatie of het heroverwegen van de collecties in verschillende bibliotheeklocaties. Op Biebtobieb staat een rekenmodel voor de bandbreedte van de omvang van een collectie uit 2018. Dit model gaat onder andere uit van een keuze tussen een adviesnorm voor het collectiebezit per inwoner, voor het collectiebezit per bibliotheek en voor een uitleenfrequentie. Voorgesteld wordt om dit model te actualiseren en rekening te houden met factoren als openingstijden, bemensing e.d.

4.4 Overige aanbevelingen voor het netwerk

Deze paragraaf geeft een aantal aanbevelingen voor het bibliotheeknetwerk als geheel en in het bijzonder voor lokale bibliotheken om bij de opstelling van het lokale collectiebeleid mee te nemen en vereisen geen projecten om richtlijnen te ontwikkelen.

1. **Provinciale collectieplannen:** De stap van dit Gezamenlijk Collectieplan naar het opstellen van een lokaal collectieplan is zonder een provinciaal collectieplan of provinciale afspraken over afstemming erg groot. Vandaar de aanbeveling dat alle POI's zorgdragen voor een provinciaal collectieplan of provinciale afspraken over afstemming voor hun werkgebied.
2. **Hybride collectie versterken door verdere integratie van fysiek en digitaal:** Het is van groot belang om de online collectie als onderdeel te zien van de eigen (fysieke) bibliotheekcollectie en ook daarnaar te handelen. Deze aanbeveling focust op twee aspecten hiervan: (1) De fysieke en online collectie geïntegreerd

aan te bieden in de lokale catalogus⁹; (2) De leverancier van je bibliotheekstelsysteem te verzoeken om de bezitsgegevens van de online Bibliotheek in de werkcatalogus/bestelmodule van het bibliotheekstelsysteem op te nemen ten behoeve van de acquisitie. Daarmee kunnen de collectiespecialisten bij de acquisitie van een titel direct zien of deze in de online Bibliotheek beschikbaar is en zo de twee collecties op elkaar afstemmen.

3. **Rijke teksten:** Aanbevolen wordt om meer rijke boeken en teksten (met een explorerende en reflectieve dimensie) in de jeugdcollecties én in de dBos-collecties op te nemen.
4. **Themagericht collectioneren:** Aanbevolen wordt om themagerichte titellijsten uit te wisselen (bijvoorbeeld via Bnetwerk) en n.a.v. daarvan te bezien of er op landelijk niveau ontwikkeling van titellijsten over door vele bibliotheken gehanteerde maatschappelijke thema's efficiënt zou kunnen zijn.
5. **Collectiebeleid duidelijk belegd:** Hoewel verreweg de meeste bibliotheken het collectiebeleid belegd hebben bij een collectiespecialist of -afdeling, zijn er bibliotheken waar dit niet het geval is. Aanbevolen wordt dat bij alle bibliotheken het collectiebeleid duidelijk belegd is in de organisatie met daarvoor een adequaat aantal gereserveerde uren.
6. **Metadata en labels:** Aanbevolen wordt om aanvullende metadata en labels te verzorgen aan leveranciers zoals NBD Biblion. Het gaat om metadata en labels voor de basisvaardigheidencollecties/DigiTaalhuis-collecties, om metadata die aangeven dat een boek door AI gegenereerd is en om metadata die aangeven of een jeugdboek recreatief, exploratief of reflectief is.

4.5 Randvoorwaarden

Een levend GCP

Dit GCP kan gezien worden als een startpunt van een levend Gezamenlijk Collectieplan voor de periode 2026-2030: de Netwerkcommissie Collectie en de Expertgroep blijven functioneren en vanuit de KB is een coördinator GCP aangewezen. Ook zal er een landelijke collectiedag worden gehouden. De Netwerkcommissie Collectie en de Expertgroep hebben als gezamenlijke opdracht om mede naar aanleiding van de resultaten van de landelijke collectiedag indien nodig een update te verzorgen waarin nieuwe ontwikkelingen en/of projectresultaten worden gepresenteerd.

Collectiekennis

Een blijvend aandachtspunt is de collectiekennis in het bibliotheeknetwerk. Veel mensen stromen in vanuit andere sectoren en hebben minder kennis van bibliotheekcollecties. Vanwege de grote rol van de collectie voor alle

---

⁹ Dit wordt in het GBS sowieso geïmplementeerd.

bibliotheekactiviteiten dienen álle bibliotheekmedewerkers er een zekere kennis van te hebben en op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen en mogelijkheden van een hedendaagse bibliotheekcollectie. Het gaat om bibliotheekdirecteuren en bibliotheekmedewerkers zoals programmamakers. Speciale aandacht is nodig voor de collectiekennis van de frontofficemedewerkers die immers in de bibliotheek klanten te woord staan met vragen over de collectie. Ten slotte verandert het werk van collectiespecialisten door de andere wijze van collectioneren, wat nieuwe competenties vereist.

Vandaar dat er een blijvende aandacht nodig is voor trainingen en opleidingen voor deze groepen. De Bibliotheekcampus geeft een overzicht hiervan.

Bijlage A: Verwijzingen

1. [Toolkit BoekStart](#)
2. [Toolkit de Bibliotheek *op school*](#)
3. [Toolkit speciaal onderwijs](#)
4. [Toolkit nieuwkomersonderwijs in aanbouw](#)
5. [Open Access: vind vrij toegankelijke wetenschappelijke publicaties](#)
6. [WijsNLpagina](#)
7. [Handreiking Collectie en Signatuur](#)

Bijlage B. Totstandkoming

Netwerkcommissie Collectie

- Nan van Schendel; Huis73
- Jeanine Deckers; Bibliotheek Bibliorura
- Frans Bergfeld; Probiblio
- Erna Staal; Bibliotheek Gouda
- Jasper Faase; KB

Expertgroep

- Erica van Buchem; Bibliotheek Rotterdam
- Margriet van Leeuwen; Rozet; na 1-1-2026 op persoonlijke titel
- Ragna Postema; Biblionet Drenthe
- Hanneke van Duin; Bibliotheek Utrecht
- Daphne ten Siethof; Rijnbrink
- David Rozema; Probiblio/ Bibliotheek Utrecht
- Cees Kremer; Probiblio (vanaf januari)
- Laura Kruger; OBA
- Johan Hoenink; KB
- Petra Rijkelijhuizen; KB
- Christel Meijer; KB
- Mariëlle van Tilburg; KB
- Anouk Hagenvoort; KB

Koersgroepen

- Mirjam van den Bremen; opgaveregisseur netwerk van openbare bibliotheken
- Lidy Vos; Bibliotheek Rivierenland
- Geny Nijboer; OverO
- Lisa Kölker; Bibliotheek Den Haag
- Stephanie Kuijper; opgaveregisseur netwerk van openbare bibliotheken
- Paul Adels; Bibliotheek Eemland
- Jacqueline Roelofs; Bijdebieb
- Marjolein Oomes; opgaveregisseur netwerk van openbare bibliotheken

Collectiespecialisten

- Cecile van der Schuit; dBieb
- Nathalie Slot; Bibliotheek Eemland
- Annely Kesseleer; Bibliotheek Eindhoven
- Bianka Bloemhoff; Bibliotheek Gooi+
- Willy van der Luit; Bibliotheek Midden-Brabant
- Coosje van der Pol; Bibliotheek Midden-Brabant

Gesprekken stakeholders

- Anne Marie Roetgerink; Musidesk
- Judith Kleefman; Muziekweb
- Jesse Burkunk; SDI
- Paul van der Lee; SDI
- Rebekka Kuijten; Aangepast Lezen/KB
- Moniek van der Putten; Aangepast Lezen
- Jos van Leeuwen; NBD-Biblion
- Rikkert Boonstra; NBD-Biblion
- Elisabeth Möller; NBD-Biblion
- Sanne Smit; NBD-Biblion
- Adriaan Langendonk; Stichting Lezen
- Bart Droogers; Stichting Lezen
- Marloes Robijn; Stichting Lezen
- Marleen Wijnen; Landelijk Team BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school*
- Astrid van Wesenbeeck (KB, WIJSNL)

Gezamenlijk Collectieplan 2026-2030

In deze samenvatting lees je hoe het plan richting geeft aan het collectiebeleid van bibliotheken in het netwerk.

Visie op de collectie

- De collectie van de bibliotheek helpt bij het werken aan de 3 maatschappelijke opgaven: Geletterde samenleving, Participatie in de informatiesamenleving, en Leven Lang Ontwikkelen.
- De collectie is hybride met fysieke en digitale werken.
- De collectie is samengesteld volgens de 5 publieke waarden uit de Wsob: onafhankelijk, betrouwbaar, toegankelijk, pluriform en authentiek.

Rol van de collectie

Jeugd

Bibliotheken helpen kinderen met taal en lezen. Dit doen we met onze collectie voor de jeugd en via BoekStart en de Bibliotheek op school (dBos).

Volwassenen

Bibliotheken organiseren activiteiten rondom hun collectie. En we maken van bibliotheken community libraries. We bieden ook lesmateriaal aan waarmee mensen kunnen oefenen in (basis)vaardigheden. Tot slot is een goede collectie belangrijk voor iedereen die zich verder wil ontwikkelen.

Zo pakken we het aan

Algemeen

De collectie is een hybride collectie. Bij nieuwe ontwikkelingen vragen we ons steeds af: doen we dit fysiek, digitaal of een combinatie van beide?

Jeugd

- We breiden BoekStart en dBos verder uit. We stemmen de jeugdcollecties in de openbare bibliotheek en de collecties in de schoolbibliotheken op elkaar af.
- We zorgen dat de jeugd- en dBos-collecties boeken bevatten met rijke teksten.
- We voegen boeken toe in andere talen dan het Nederlands.

Volwassenen

- We gebruiken de collectie voor maatschappelijk-educatieve functies.
- We collectioneren steeds vaker lokaal, community-gedreven en doelgroepgericht.
- We verbinden de collectie aan programmering.

Lees meer op
[Bnetwerk.nl](https://www.bnetwerk.nl)